

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน Organic Agricultural Standards for Sustainable Development

ญาตาวิมินทร์ พิษทองกลาง¹, กังสดาล กนกหงษ์², พพล ศักดิ์กะทศน์³ และสายสกุล ฟองมูล⁴
Yathaweemintr Peuchthonglang¹, Kangsadan Kanokhong² Phahol Sakkatat³
and Saisakul Fongmul⁴

¹นักศึกษาลัทธิศาสตร์ปรัชญาเกษตรศาสตร์, คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
^{2, 3, 4} คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

¹Candidate of Doctor of Philosophy, Faculty of Agricultural Production,
Maejo University.

^{2, 3, 4}Faculty of Agricultural Production, Maejo University.

Corresponding Author, E-mail: yathaweemintr.p@hotmail.com

Received 22/09/2023 | Revised 19/11/2023 | Accepted 1/12/2023

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

กระแสโลกปัจจุบันให้ความสำคัญกับเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นแนวทางการผลิตที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพและความปลอดภัยอาหารของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ในระดับสากลประเทศไทยได้กำหนดมาตรฐานการรับรองเกษตรอินทรีย์ในหลายระดับเพื่อเป็นข้อกำหนดในการผลิต แปรรูปและค้าขายระหว่างกัน ในส่วนของประเทศไทยได้จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ เพื่อเป็นกรอบในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยอย่างเป็นระบบ บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนนำเสนอความเป็นมาของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ระดับสากล และมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทยเพื่อเป็นความรู้เบื้องต้นสำหรับกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์เพื่อจะได้นำไปเรียนรู้ ปรับใช้สำหรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในระดับต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนตามยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 ได้ต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาที่ยั่งยืน; มาตรฐานเกษตรอินทรีย์; ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ

Abstract

The current global trend emphasizes organic agriculture as a production method that prioritizes food quality and the safety of everyone involved, including producers and consumers. It also places a strong emphasis on the conservation of sustainable natural

resources and the environment on an international scale. Thailand has established certification standards for agricultural practices at various levels, encompassing production, processing, and trade. Thailand has devised a National Organic Agriculture Development Strategy for the years 2017-2021, formulated by the National Organic Agriculture Development Committee. This strategy provides a comprehensive framework for the systematic advancement of Thailand's organic agriculture. Within this academic article, the author presents the background of organic agriculture standards, including both international and Thailand-specific standards for organic crop production. This foundational knowledge equips groups of organic agriculture farmers to learn and adapt, facilitating certification at various levels. This, in turn, facilitates the pursuit of sustainable development in alignment with the National Organic Agriculture Strategy for the years 2017-2021.

Keywords: Sustainable development; Organic Agriculture Standards; National Organic Agriculture Development Strategy

บทนำ

เกษตรอินทรีย์เป็นแนวทางการผลิตที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพ และความปลอดภัยอาหารของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับกระแสโลกในปัจจุบัน (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, ม.ป.ป.) รัฐบาลได้เห็นความสำคัญในการผลักดันเรื่องนี้ โดยคณะรัฐมนตรีมีมติมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ เพื่อเป็นกรอบในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยต่อเนื่องจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551-2554 (ธัญธร ตินภพและคณะ, 2559: 3) คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์ฯ ที่มีความสอดคล้องกับกรอบทิศทางการพัฒนาที่สำคัญ อาทิ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการสร้างความสามารถในการแข่งขันตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เรื่องยุติความหิวโหย (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560: 1-12) เพื่อให้บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ รวมถึงยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปี เกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร และการบริหารจัดการ ทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559: 3; สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 เชียงใหม่, 2564: 3; สรารวรรณ เรืองกลปวงศ์, 2565: 3)

ในประเด็นนี้คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (2560: 1-12) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ออกเป็น 4 ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการวิจัย การสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ โดยส่งเสริมให้เกิดการวิจัย การพัฒนาองค์ความรู้ และนวัตกรรมด้านเกษตร

อินทรีย์ตลอดจนการนำผลการวิจัยองค์ความรู้และนวัตกรรมต่างๆ เผยแพร่ให้บุคลากรทุกภาคส่วนได้เรียนรู้และใช้ประโยชน์ได้จริง เป็นสิ่งสำคัญต่อการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาการผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์ การสร้างความเข้มแข็งในการผลิตเกษตรอินทรีย์ ต้องมีการพัฒนาด้านต่างๆ ในกระบวนการผลิต ทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โครงสร้างพื้นฐาน รูปแบบในการผลิต ปัจจัยการผลิต ความรู้ทางการผลิต การแปรรูป การบรรจุเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้า เป็นการเพิ่มศักยภาพการผลิตให้ตรงตามมาตรฐานและความต้องการของตลาด ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาการตลาดสินค้าและบริการ และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ สินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์ มีความเข้มแข็งและยอมรับจากผู้ผลิตและผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศมีการพัฒนาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้บริโภครับรู้และตระหนักถึงคุณค่าและคุณประโยชน์ของการบริโภคสินค้าและบริการ อันนำมาสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการบริโภคทั้งในและต่างประเทศและสามารถเทียบเคียงกับมาตรฐานสากล มีความหลากหลายของสินค้าและบริการ อุปสงค์และอุปทานของสินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และยุทธศาสตร์ที่ 4 การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ การขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ไปสู่การปฏิบัติตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ โดยมีกลไกการให้ความรู้และคำแนะนำ มีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ เพื่อให้การบูรณาการให้เกิดผลเป็นรูปธรรม รวมทั้งจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการโครงการต่างๆ ให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ (ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน, 2559: 3; ณัฐกร ศิธราชูและคณะ, 2563: 1-15)

บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนนำเสนอความเป็นมาของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ระดับสากล และมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทยเพื่อเป็นความรู้เบื้องต้นสำหรับกลุ่มเกษตรกรเกษตรอินทรีย์เพื่อจะได้นำไปเรียนรู้ ปรับใช้สำหรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในระดับต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนตามยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 ได้ต่อไป

ความเป็นมาของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

เกษตรอินทรีย์เป็นรูปแบบหนึ่งของเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งแตกต่างจากเกษตรกรรมอื่นๆ เช่น เกษตรกรรมธรรมชาติ เกษตรผสมผสาน เกษตรไร้สารพิษ วนเกษตร คือ เกษตรอินทรีย์มีมาตรฐาน การผลิต การแปรรูปการแสดงผล และการจำหน่าย เป็นกรอบการปฏิบัติ และมีกระบวนการตรวจสอบ (Thai Organic Land, 2553: 1-8; ประกิตต์ โกะสูงเนิน, 2559: 1; ปราโมท ยอดแก้ว, 2560: 4-5) ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์อาหารอินทรีย์ (Organic food Production Act-OFPA) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) และมีการแก้ไขในปี พ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996) ส่วนตลาดร่วมกลุ่มประเทศในยุโรป (European Union : EU) ได้มีการรวบรวมข้อกำหนดของผลิตผลเกษตรอินทรีย์ไว้ในข้อกำหนดของสหภาพยุโรป (EEC No. 2092/91) และฉบับแก้ไข ข้อกำหนดส่วนใหญ่ให้คำแนะนำในการนำเข้าอาหารอินทรีย์ที่ผลิตจากประเทศอื่น ภายใต้มาตรฐานการผลิตและมาตรการตรวจสอบที่เหมือนกันทุกประการ ในประเทศญี่ปุ่น รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศใช้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2544 โดยอ้างอิงกฎหมายมาตรฐานเกษตรญี่ปุ่น (Japan Agriculture Standard-JAS) สำหรับประเทศไทยได้มีการกำหนดใช้มาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ หลังจากผ่านการปรับปรุงแก้ไขครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2543 โดยคณะทำงานเฉพาะกิจปรับปรุงมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทยและผ่านการเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารงานวิจัยและพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (สุนัษวิทย์ น้อยโสภณ, 2558: 3; กองวิจัยและพัฒนากรมการ

ข้าว, 2559: 10-12) นอกจากนั้น สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movement–IFOAM) ได้จัดทำเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับตรวจสอบรับรองเกษตรอินทรีย์เป็นที่ยอมรับในกลุ่มประเทศในยุโรป เช่นเดียวกับสมาคมดินแห่งสหราชอาณาจักร (Soil Association : UK) ซึ่งเป็นองค์กรที่ให้ความสำคัญต่อเกษตรอินทรีย์ มีประวัติความเป็นมายาวนาน ได้พัฒนามาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในสหราชอาณาจักร รวมถึงองค์กรเครือข่าย (Pesticide Network Action : PNA) เป็นองค์กรเครือข่ายของสหราชอาณาจักร และประเทศเนเธอร์แลนด์ที่กำลังปฏิบัติการเคลื่อนไหว ซึ่งจะทำให้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากลเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ (มูลนิธิสายใยแผ่นดิน, 2559: 2)

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในระดับสากล

1. โครงการมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ (Codex)

ได้ประกาศรับรองมาตรฐาน เรื่อง แนวทางสำหรับการผลิต การแปรรูป การแสดงฉลาก และการจำหน่ายอาหารที่ผลิตตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ (Guideline for the production, processing, labeling and marketing of organically produced foods) ในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งครอบคลุมการผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งพืชและปศุสัตว์เพื่อให้ประเทศสมาชิกนำไปใช้

2. สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ

จัดตั้งโครงการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM (IFOAM Accreditation Programme) ใน พ.ศ. 2535 เพื่อให้บริการรับรองระบบงานแก่หน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ต่างๆ ทั่วโลก ต่อมา ใน พ.ศ. 2540 สหพันธ์ฯ ได้จัดตั้งหน่วยงาน IOAS (International Organic Accreditation Service) เพื่อทำหน้าที่ในการให้บริการรับรองระบบงาน ภายใต้กรอบของโครงการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM โดย IOAS จัดทะเบียนเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา (กองวิจัยและพัฒนากรมการข้าว, 2559: 2)

ภาพที่ 1 เครื่องหมายเกษตรอินทรีย์นานาชาติ

ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

3. มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป (EU)

สหภาพยุโรปใช้ระเบียบ Council Regulation (EC) No 834/2007 เมื่อ 28 มิถุนายน 2550 โดยเริ่มบังคับใช้จริงเมื่อ 1 กรกฎาคม 2555 นอกจากนี้ กรรมาธิการเกษตรยังได้ออกระเบียบสำหรับการปฏิบัติ (implementing rules) อีก 2 ฉบับ คือ Commission Regulation (EC) No 889/2008 และ Commission Regulation (EC) No 1235/2008 ซึ่งฉบับแรกเป็นข้อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรฐานการเพาะปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ เลี้ยงสัตว์ และแปรรูป ส่วนระเบียบฉบับที่สองเป็นระเบียบเกี่ยวกับการนำเข้าสินค้า

เกษตรอินทรีย์จากต่างประเทศ (European Communities, 2006: 1; สมเกียรติ ไตรสรณปัญญา, 2555: 5)

ภาพที่ 2 เครื่องหมายเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป
ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

4. มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์สหรัฐอเมริกา (National Organic Program: NOP)

แผนงานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (NOP) อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา (United States Department of Agriculture: USDA) โดยระบบการตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์นี้เริ่มใช้ตั้งแต่ปี 2545 ในเดือนมิถุนายน 2552 กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกาและ CFIA ของแคนาดาได้ลงในข้อตกลงยอมรับความเท่าเทียมกันของระบบเกษตรอินทรีย์ของอีกฝ่าย ซึ่งทำให้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองตามระบบเกษตรอินทรีย์แคนาดาสามารถได้รับการรับรองตามระบบของสหรัฐอเมริกาเพิ่มเติมได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการตรวจประเมินเพิ่ม (ยกเว้นในกรณีของผลผลิตจากสัตว์เกษตรอินทรีย์ ที่จะต้องมีการตรวจ เรื่องการใช้ยาปฏิชีวนะเพิ่ม)

ภาพที่ 3 เครื่องหมายเกษตรอินทรีย์สหรัฐอเมริกา
ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

5. มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์แคนาดา (Canada Organic Regime: COR)

รัฐบาลแคนาดาเริ่มนำระบบ COR ออกบังคับใช้เมื่อปี 2552 ตามระเบียบ Organic Products Regulations, 2009 โดยมี Canadian Food Inspection Agency (CFIA) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ การใช้ตามมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์แคนาดาที่ถูกต้อง ต้องมีชื่อสินค้า รหัสหน่วยงานที่ทำการตรวจการรับรองที่ออกโดย IOAS พร้อมกับระบุประเทศผู้ผลิต ทั้งภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสกำกับไว้ใกล้กับตรามาตรฐาน เพื่อให้เห็นได้ชัดเจน ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อื่นที่ประเทศแคนาดายอมรับ ได้แก่ ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สหรัฐอเมริกา (จากผู้ผลิตทั่วโลก) ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป (เฉพาะที่ผลิตในสหภาพยุโรป) และระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ญี่ปุ่น (เฉพาะที่ผลิตในญี่ปุ่น) เริ่ม 1 มกราคม 2558 โดยการแสดงตรามาตรฐาน ที่ยอมรับต้องแสดงคู่กับตรามาตรฐานของแคนาดาเสมอ

ภาพที่ 4 เครื่องหมายเกษตรอินทรีย์แคนาดา
ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

6. มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์ญี่ปุ่น (Japanese Agricultural Standard Organic: JAS mark)

อยู่ในการกำกับดูแลของกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง ของญี่ปุ่น (Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries: MAFF) สำหรับระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อื่นที่ประเทศญี่ปุ่นยอมรับ อาทิ ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แคนาดา (เฉพาะที่ผลิตในแคนาดา) เริ่ม 1 มกราคม 2558 โดยการแสดงตรา มาตรฐานที่ยอมรับต้องแสดงคู่กับตรามาตรฐานของญี่ปุ่นเสมอ

ภาพที่ 5 เครื่องหมายเกษตรอินทรีย์ญี่ปุ่น
ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

7. มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์ไบโออะกรีเสิร์ต (Bioagricert) โดย Bioagricert เป็นบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการตรวจสอบ และการเป็นผู้ให้การรับรองการผลิตสินค้าอินทรีย์ ซึ่งได้รับการยอมรับและแต่งตั้งโดยหน่วยงานซึ่งดูแลเกี่ยวกับการให้การรับรองในยุโรป ซึ่งรับรองโดย IFOAM ตามข้อตกลงมาตรฐาน ISO 65 และ มาตรฐาน EN 45011

ภาพที่ 6 เครื่องหมายเกษตรอินทรีย์ไบโออะกรีเสิร์ต
ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

มาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทย

สำหรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย แบ่งออกเป็นมาตรฐานต่างๆ ดังนี้ (กรมการค้าข้าว, 2560: 5; ยุพิน เกื้อนศรี, 2559: 3-4; ประกิตต์ โกะสูงเนิน, 2559: 6)

1. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

ภาครัฐ โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภายใต้พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 ประกอบด้วย

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 : การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลิตผลและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 1-2546) มกช. ดำเนินการทบทวนมาตรฐานแล้ว เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2552 (มกษ.9000 เล่ม 1-2552) ฉบับทบทวน

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 2 : ปศุสัตว์อินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 2-2548) ดำเนินการทบทวนมาตรฐานแล้ว เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2554 (มกษ.9000 เล่ม 2-2554) ฉบับทบทวน

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 3 : อาหารสัตว์น้ำอินทรีย์ (มกษ. 9000 เล่ม 3-2552)

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 4 : ข้าวอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 4-2553)

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 5 : ปลาสดอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 5-2553)

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 6 : ผักอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 6-2556)

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การเลี้ยงกุ้งทะเลระบบอินทรีย์ (มกษ.7413-2550)

- แนวทางปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 : การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลิตผลและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 1 (G)-2557)

การตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยตามมาตรฐานสินค้าเกษตร (มกษ.) เป็นการตรวจสอบและรับรองกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนจากฟาร์มจนถึงมือผู้บริโภค ตั้งแต่ระบบการผลิต การแปรรูป การบรรจุ การแสดงฉลาก และการจำหน่าย (กิตติพงษ์ ตระกูลโชคอำนวย, 2557: 3)

หน่วยตรวจสอบรับรองเกษตรอินทรีย์อินทรีย์ของภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ (Competent Authority) ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ และกรมการค้าข้าว โดยสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกช.) ทำหน้าที่เป็นหน่วยรับรองระบบงาน (Accreditation Body) อย่างไรก็ตาม หน่วยรับรอง (Certification Body) ของภาคเอกชนสามารถเป็นผู้ประกอบการตรวจสอบมาตรฐานตาม พ.ร.บ. มาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 ได้แต่ต้องได้รับรองระบบงานจาก มกช.

การแสดงเครื่องหมายรับรองเกษตรอินทรีย์ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 กำหนดให้แสดงเครื่องหมาย Q บนฉลากสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐาน อย่างไรก็ตาม นโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สนับสนุนให้ใช้เครื่องหมาย Organic Thailand สำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์ควบคู่ไปกับเครื่องหมายรับรองตาม พ.ร.บ. มาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551

ภาพที่ 7 เครื่องหมายมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย
ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

2. ภาคเอกชน

ภาคเอกชนที่ดำเนินการเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ทั้งในระดับที่สามารถส่งผลผลิตออกไปจำหน่ายต่างประเทศ และระดับท้องถิ่นที่จำหน่ายภายในประเทศ ดังนี้

2.1) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จัดทำขึ้นโดยสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.)

ตามแนวทางมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ขั้นพื้นฐานของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements: IFOAM) โดยการรับรองของสมาชิก สมาคม มกท. มาตั้งแต่ พ.ศ.2542 และต่อมาได้มีการแก้ไขปรับปรุงอีกหลายครั้งมาตรฐานของ มกท. ครอบคลุมในเรื่องการผลิตพืชอินทรีย์ การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวและการแปรรูปผลิตภัณฑ์อินทรีย์ การเก็บผลิตผลจากธรรมชาติ การผลิตปัจจัยการผลิตเพื่อการค้า การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ และรายการอาหารอินทรีย์ มกท. เป็นหน่วยงานที่รับรองเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการยอมรับและอยู่ในรายชื่อหน่วยรับรองเกษตรอินทรีย์ของสหภาพยุโรปตามมาตรฐาน EU ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 และสามารถส่งผลผลิตออกไปจำหน่ายต่างประเทศได้

ภาพที่ 8 เครื่องหมายมาตรฐานสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.)
ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

2.2) ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System : PGS)

เกิดขึ้นเนื่องจากเกษตรกรที่ผลิตสินค้าและจำหน่ายในท้องถิ่นมีความเห็นร่วมกับสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) และองค์กรท้องถิ่นอีกหลายแห่งว่า การตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ดำเนินการโดยหน่วยงานอิสระจากภายนอกนั้น ไม่เหมาะสมกับเกษตรอินทรีย์ที่ต้องการขายผลผลิตในท้องถิ่นและเห็นว่าสมาชิกกลุ่มผู้ผลิต/ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและรับรองสินค้าเกษตร

อินทรีย์ที่ผลิตในท้องถิ่นด้วยตัวเองได้ ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งและลดค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรองได้ด้วย

ภาพที่ 9 เครื่องหมายมาตรฐานระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม
ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

2.3) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.)

เป็นมาตรฐานระดับท้องถิ่นจัดตั้งโดยสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นองค์กรเอกชน ร่วมกับองค์กรเกษตรกร ผู้บริโภค และนักวิชาการในจังหวัดเชียงใหม่ ทำการรับรองแปลงเกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่ปี 2544 ซึ่งกระบวนการรับรองเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ เกษตรกรผู้ผลิตต้องยื่นใบสมัครขอรับการตรวจสอบแปลงเกษตรต่อสำนักงานประสานมาตรฐานอินทรีย์ภาคเหนือ และเมื่อผู้ขอได้รับการรับรองแล้วจะได้รับอนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์ “มอน.” ณ จุดจำหน่ายได้

ภาพที่ 10 เครื่องหมายมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.)
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

2.4) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ (มก.สร.)

เป็นมาตรฐานระดับท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นโดยคณะกรรมการมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ ตามแนวทางของการพัฒนางานเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดสุรินทร์ โดยยึดแนวทางการปฏิบัติเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) และสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) โดยมีมาตรฐานครอบคลุมเฉพาะในเรื่องการผลิตพืช สัตว์อินทรีย์ การจัดการเกี่ยวเกี่ยว การแปรรูปผลิตภัณฑ์อินทรีย์และปัจจัยการผลิต

ภาพที่ 11 เครื่องหมายมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ (มก.สร.)
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

2.5 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เพชรบูรณ์ (มก.พช.)

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เพชรบูรณ์ (มก.พช.) เป็นมาตรฐานที่จังหวัดเพชรบูรณ์ จัดทำขึ้น โดยคณะทำงานกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามแนวทางของการพัฒนางานเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดเพชรบูรณ์ และได้รับความเห็นชอบจากมติที่ประชุมคณะทำงานพัฒนาเกษตรอินทรีย์จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีมาตรฐานครอบคลุมกระบวนการผลิตพืชอินทรีย์ ปศุสัตว์อินทรีย์ สัตว์น้ำอินทรีย์ การจัดการเกี่ยวเกี่ยว การแปรรูปผลิตภัณฑ์อินทรีย์ และปัจจัยการผลิตที่เป็นอินทรีย์

ภาพที่ 12 เครื่องหมายมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เพชรบูรณ์ (มก.พช.)
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

3. ระบบรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS)

3.1) ระบบรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม เครือข่ายของเลมอนฟาร์ม (Lemon Farm ORGANIC-PGS: LF-PGS)

เริ่มต้นในปี 2558 เลมอนฟาร์มได้เริ่มโครงการ Eat Right – Eat Organic พัฒนาการผลิตสนับสนุนเกษตรกรรายย่อยให้เข้าสู่กระบวนการมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และเป็นตลาดที่แน่นอนรองรับผลผลิตให้กับเกษตรกรโดยไม่ผ่านคนกลาง โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยใช้กลไกกระบวนการรับรองคุณภาพแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (PGS) ซึ่งนำมาตรฐานอินทรีย์ของ IFOAM มาปรับเสริมเข้ากับวิถีของชุมชน ปัจจุบันมีสมาชิก 10 กลุ่ม ในพื้นที่ 7 จังหวัด มีสมาชิกรวม 353 ครอบครัว พื้นที่ผลิตอาหารอินทรีย์ 7,600 ไร่เป็น 1 ใน 3 เครือข่าย PGS ที่

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ได้ประกาศยอมรับว่าเป็นระบบ PGS ที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์กำหนด

ภาพที่ 13 เครื่องหมายมาตรฐานเครือข่ายของเลมอนฟาร์ม
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

3.2) ระบบรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม เครือข่ายของมูลนิธิสายใยแห่งแผ่นดิน (Thai PGS Organic Plus)

หน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ในระบบชุมชนรับรองในประเทศไทยได้ร่วมประชุมกันที่สำนักงานกรีนเนทเมื่อ 26 กรกฎาคม 2556 และมีมติร่วมกันจัดตั้งเป็น “เครือข่ายไทย PGS เกษตรอินทรีย์+” ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการประสานและสนับสนุนกิจกรรมชุมชนรับรอง (participatory guarantee system – PGS) สำหรับเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย โดยหน่วยงานที่ได้ร่วมกันจัดตั้งเครือข่ายไทย PGS เกษตรอินทรีย์+ ประกอบด้วยร้านเลมอนฟาร์ม, เครือข่ายเมล็ดพันธุ์เกษตรอินทรีย์กรีนเนท, โครงการกาแฟอินทรีย์รักษาป่า กรีนเนท เอสอี, เครือข่ายวนเกษตร, สหกรณ์กรีนเนท และมูลนิธิสายใยแผ่นดิน ซึ่งรวมกันแล้วมีเกษตรกรที่ได้รับการรับรองเกษตรอินทรีย์ PGS เกือบ 150 ครอบครัว 6 จังหวัดของภาคเหนือ กลาง และอีสาน ชื่อ “เกษตรอินทรีย์+” (อ่าน “เกษตรอินทรีย์พลัส”) นี้ถูกเลือกเพื่อแสดงให้เห็นว่า ระบบ PGS ในเครือข่ายนี้มีจุดร่วมกันที่เป็นไปตามหลักการเกษตรอินทรีย์สากล (คือ นิเวศ, สุขภาพ, เป็นธรรม, ดูแลเอาใจใส่) กลุ่มผู้ผลิตอาจมีข้อกำหนดเพิ่มเติมจากหลักการเกษตรอินทรีย์นี้ ยกตัวอย่างเช่น ระบบ PGS ของโครงการกาแฟอินทรีย์รักษาป่ามีข้อกำหนดให้เกษตรกรสมาชิกต้องมีมาตรการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าที่เป็นพันธุ์ไม้พื้นถิ่นและการปลูกพืชหลายระดับชั้น ที่เป็นจำลองสภาพป่าธรรมชาติในแปลงกาแฟ หรือระบบ PGS ของเครือข่ายวนเกษตรมีข้อกำหนดให้เกษตรกรสมาชิกต้องมีพื้นที่วนเกษตร ที่ปลูกพืชสำหรับ “กิน-ใช้สอย-สร้างหลักประกัน” รวมทั้งต้องมีชนิดพืชไม่น้อยกว่า 100 ชนิดด้วย ดังนั้น สมาชิกของเครือข่ายจึงไม่ใช่เพียงแค่ปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่เป็นไปตามหลักการเกษตรอินทรีย์ แต่ยังมีข้อกำหนดเฉพาะของกลุ่มที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อก่อให้เกิดการก้าวไปข้างหน้าของการรักษาสิ่งแวดล้อมและพัฒนาสังคม แต่เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของระบบ กลุ่มผู้ผลิตสมาชิกเครือข่ายไทย PGS เกษตรอินทรีย์+ จะได้รับการตรวจเยี่ยมโดยเจ้าหน้าที่จากส่วนกลาง และ/หรือจากกลุ่มผู้ผลิตอื่น เพื่อประเมินมาตรฐานและประสิทธิภาพ/ประสิทธิผลของการจัดทำระบบชุมชนรับรองของแต่ละกลุ่มทุกๆ 2 ปี ซึ่งทางเครือข่ายมีแผนว่า อาจมีการพิจารณาออกตรากลางเกษตรอินทรีย์ PGS ร่วมกันในอนาคต ทางมูลนิธิสายใยแผ่นดินได้รับมอบหมายจากเครือข่ายให้ช่วยทำหน้าที่เป็นจุดประสานงานเป็นการเริ่มต้นไปก่อน รวมทั้งพัฒนาระบบและกลไกต่างๆ ตลอดจนแผนการฝึกอบรมการรับรองเกษตรอินทรีย์ PGS สำหรับสมาชิกเครือข่ายและหน่วยงานภายนอกที่อาจสนใจต่อไป

ภาพที่ 14 เครื่องหมายมาตรฐานเครือข่ายของมูลนิธิสายใยแห่งแผ่นดิน
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

3.3) ระบบรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม เครือข่ายของมูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย (Thai Organic Agriculture Foundation: TOAF)

พี จี เอส เป็นการจักระบบการตรวจและรับรองเกษตรอินทรีย์ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรที่เป็นเครือข่ายกันให้สามารถรับรองผู้ผลิตได้อย่างเป็นที่น่าเชื่อถือ ไม่ได้ยิ่งหย่อนไปกว่าการรับรองโดยหน่วยตรวจรับรองภายนอก ซึ่งไม่มีระบบการรับรองใดสมบูรณ์แบบ 100 % หากผู้ผลิตไม่มีความซื่อสัตย์ ก็จะทำให้แนวทางจนได้ แต่ระบบ พี จี เอส สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภคด้วยกระบวนการทางสังคม กระบวนการรับรองออกแบบมาให้เหมาะสมกับท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ นักพัฒนา นักวิชาการ และผู้บริโภค โดยอาศัยกระบวนการทางสังคมการมีส่วนร่วม พบปะแลกเปลี่ยน บนพื้นฐานของความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจ ความโปร่งใส ความเชื่อมั่น และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาจากเวทีของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยให้มีเอกสารหรือให้เกษตรกรกรอกแบบฟอร์มน้อยที่สุด และร่วมกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆที่สำคัญ ได้แก่

1) กำหนดข้อกำหนดเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม จากหลักปรัชญาเกษตรอินทรีย์สากล โดยประยุกต์และอ้างอิงจากมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ยอมรับของประเทศ เช่น มกษ.9000 เกษตรอินทรีย์เล่ม 1 และเล่ม 2 เขียนเป็นภาษาง่ายๆ สั้นๆ ให้สมาชิกเข้าใจง่าย โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับลักษณะการผลิตเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม สภาพเศรษฐกิจ ภูมิสังคม และทรัพยากรในท้องถิ่น

2) กำหนดวิธีการในการควบคุมตรวจสอบผู้ผลิตให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดให้สอดคล้องกับสภาพการผลิตขนาดฟาร์ม และเศรษฐกิจ-สังคมของแต่ละท้องถิ่น

3) กำหนดขั้นตอนกระบวนการให้การรับรองการผลิต “เกษตรอินทรีย์” โดยการฝึกปฏิบัติการตรวจฟาร์มให้กับเกษตรกรและเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับมาตรฐานเป็นผู้ตรวจประเมินของกลุ่มในขั้นตอนการตรวจเยี่ยมแปลงเพื่อน อนุญาตให้สมาชิกกลุ่ม ผู้บริโภค ผู้ประกอบการร่วมการตรวจ และให้คำแนะนำกันได้ และการรับรองฟาร์มต้องผ่านที่ประชุมกลุ่มเห็นชอบ และเกษตรกรต้องร่วมกระบวนการกลุ่มตลอดเพื่อพัฒนาจนได้รับการรับรองพี จี เอส เป็นกระบวนการที่ไม่มีสูตรสำเร็จ มีความเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น ตามทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งเหมาะสมกับการทำฟาร์มขนาดเล็ก ขายตรง มีการพบปะแลกเปลี่ยนกันเป็นประจำระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคหรือผู้ประกอบการผู้ผลิต พี จี เอส ทุกคนเป็นผู้ปฏิบัติจริงจากจิตวิญญาณ มากกว่าเป็นผู้ผลิตที่ต้องพิสูจน์ให้ผู้ตรวจของหน่วยตรวจรับรองบุคคลที่ 3 จากการดูบันทึกและเอกสารเป็นหลัก ถึงแม้ว่ากลุ่มที่ทำ พี จี เอส ในประเทศต่างๆ จะมีวิธีการที่หลากหลาย แต่ทุกกลุ่มต้องอยู่ภายใต้หลักการเดียวกัน

ภาพที่ 15 เครื่องหมายมาตรฐานเครือข่ายของมูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

3.4) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ชมรมเกษตรอินทรีย์เกาะพะงัน

ชมรมเกษตรอินทรีย์เกาะพะงันเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกผักและผลไม้บนเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงพาณิชย์ ภายใต้โครงการ “เกาะพะงัน เกษตรอินทรีย์” โดยทางมูลนิธิสายใยแผ่นดินเป็นที่ปรึกษา โดยได้จัดทำระบบชุมชนรับรอง เพื่อตรวจรับรองเกษตรกร 24 ฟาร์ม รวมพื้นที่เกษตรอินทรีย์กว่า 177 ไร่ รวมทั้งได้พัฒนาการรับรองเมนูอาหาร 9 เมนู เช่น ข้าวผัดและข้าวราดผักบั้งออร์แกนิก ส้มตำออร์แกนิก รวมทั้งเครื่องดื่มน้ำผลไม้ปั่นออร์แกนิก และชาออร์แกนิก อีกด้วย

ภาพที่ 16 เครื่องหมายมาตรฐานชมรมเกษตรอินทรีย์เกาะพะงัน
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

3.5) เกษตรอินทรีย์วิถีคนจันท

เครือข่ายอินทรีย์จังหวัดจันทบุรี ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ผู้บริโภค และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง สร้างความร่วมมือในการขับเคลื่อนนโยบายยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์แห่งชาติและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์จังหวัดจันทบุรี โดยมีการบันทึกความร่วมมือ การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ในนิคมเกษตรกรรมทหารผ่านศึกทวาย และ การมอบใบรับรองเกษตรอินทรีย์ตามระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS) จังหวัดจันทบุรีให้แก่เกษตรกรที่ผ่านการรับรองจำนวน 41 ราย ซึ่งภายในงานกิจกรรมนิทรรศการเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ PGS จังหวัดจันทบุรี การจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์/เกษตรปลอดภัย และสินค้าแปรรูปอีกมากมาย (เกษตรอินทรีย์วิถีคนจันท, 2563)

ภาพที่ 17 เครื่องหมายมาตรฐานเกษตรอินทรีย์วิถีคนจันทน์
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

3.6) เกษตรอินทรีย์วิถีเมืองลุง

จังหวัดพัทลุงเป็นจังหวัดที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงให้ความสำคัญเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เพราะความตระหนักถึงพิษภัยของการใช้เคมีทางการเกษตร ที่นำมาสู่เงื่อนไขทางการกีดกันทางการค้าผลผลิตและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรอินทรีย์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่กำลังขยายตัวขึ้น ในกระบวนการการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วม ในชื่อระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม Participatory Guarantee System (PGS) เพื่อสร้างความมั่นใจต่อการบริโภค สะท้อนความร่วมมือกันในชุมชนผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดพัทลุง, 2562)

ภาพที่ 18 เครื่องหมายมาตรฐานเกษตรอินทรีย์วิถีเมืองลุง
ที่มา : สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดพัทลุง. (2562).

บทสรุป

สำหรับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในระดับสากลและของประเทศไทยนั้น ผู้เขียนเห็นว่า มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เป็นเกณฑ์ข้อกำหนดขั้นต่ำที่เกษตรกรผู้ผลิตจะต้องปฏิบัติตาม และหน่วยงานรับรองจะใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจประเมินการผลิต และตัดสินใจในการรับรองฟาร์มที่ได้ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานนั้นๆ ปกติในการกำหนดมาตรฐานโดยส่วนใหญ่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์กลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกรผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ผู้ค้า ผู้บริโภค รวมทั้งนักสิ่งแวดล้อมและนักวิชาการด้านต่างๆ จะมีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็นและตัดสินใจในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในแต่ละข้อ ความคาดหวังหรือการให้คุณค่ากับการปฏิบัติเกษตรอินทรีย์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละส่วนจะถูกตรวจสอบ และยอมรับหรือปฏิเสธโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ผลิตและผู้ประกอบการ เพราะผู้ผลิตและผู้ประกอบการจะเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดเหล่านั้น ดังนั้น มาตรฐานจึงเปรียบเสมือนหนึ่งเป็นกระบวนการแปลความคาดหวังและคุณค่าของเกษตรอินทรีย์ให้เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัตินอกจากนี้ ในกระบวนการ

ตัดสินใจกำหนดมาตรฐานนั้น จะต้องมีการสร้างฉันทามติ (Consensus Building) เพื่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดยอมรับ ดังนั้น ข้อตกลงในมาตรฐานจึงเปรียบเสมือนเป็น “สัญญาประชาคม” ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด นอกจากนี้ สัญญาประชาคมนี้ได้มีการกำหนดรายละเอียดกระบวนการผลิตไว้อย่างค่อนข้างชัดเจน ทำให้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มีสถานะเสมือนหนึ่งเป็น “คำนิยาม” ของเกษตรอินทรีย์ไปพร้อมกันด้วย จะเห็นได้ว่า มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เป็นภาพสะท้อนของสภาพการณ์การผลิตและการแปรรูปผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ที่เกษตรกรได้พัฒนาระดับความสามารถในการทำการผลิตและแปรรูปให้ก้าวหน้ามากขึ้น ดังนั้น มาตรฐานเกษตรอินทรีย์จึงไม่ใช่มาตรฐานที่หยุดนิ่ง ไม่เปลี่ยนแปลง แต่เป็นสภาพการณ์ที่ยังสามารถมีการปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา ตามสภาพการณ์ของการผลิตเกษตรอินทรีย์ ที่นับวันมีแต่จะก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุชนิพนธ์เรื่อง “ทุนทางปัญญา : การผลิต แปรรูป และค้าข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย” ผู้วิจัยขอขอบคุณคณาจารย์ สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงเกษตรกร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจนทำให้งานวิชาการฉบับนี้สำเร็จด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมการค้าข้าว. (2560). **ทะเบียนมาตรฐานข้าวอินทรีย์**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://dric.ricethailand.go.th/page.php?pid=3688>. (25 มกราคม 2566).
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (ม.ป.ป). **เกษตรอินทรีย์พลิกฟื้นวิถีเกษตรกรไทย**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.dip.go.th/files/Cluster/2.pdf>. (9 มีนาคม 2566)
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). **กระทรวงเกษตรฯ เดินหน้ายกระดับไทยเป็นผู้นำเกษตรอินทรีย์ในอาเซียน รุกขับเคลื่อนยุทธศาสตร์พัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ 5 ปี**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่ https://www.moac.go.th/ewt_news.php?nid=20360 (3 กรกฎาคม 2566).
- กองวิจัยและพัฒนาข้าว กรมการค้าข้าว. (2559). **ข้าวอินทรีย์**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.thairicedb.com/rice.php?cid=3> (14 มกราคม 2566).
- กิตติพงษ์ ตระกูลโชคอำนวย. (2557). **นวัตกรรมการผลิตข้าว การแปรรูปข้าว และการค้าข้าวในประเทศไทย**. ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. (2560). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2564**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- ชีวิศรี สวัสดิสาร. (2561). **คู่มือเกษตรอินทรีย์ (สำหรับเกษตรกร) ฐานนโยบาย เข้าใจมาตรฐานได้การรับรองฟิซอินทรีย์**. สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 7. กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ณัฐกร ศิธราชู, ณรงค์ พลธิราช, นฤมล อินทวิเชียร, และกัลยา เทียนวงศ์. (2563). การพัฒนาฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศด้านเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดนครปฐม. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร**, 40(1), 16-31.
- ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2559). การพัฒนารูปแบบการตลาดข้าวอินทรีย์สำหรับเกษตรกรในเขตภาคเหนือ
- 84 วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2566)

- ตอนบน. วารสารเกษตร มสธ, 1(1), 31-47.
- ธัญธร ตินภพ, ศิริลักษณ์ เมฆสังข์ และฉันทนา จันท์บรรจง. (2559). การจัดการห่วงโซ่อุปทานโดยวิสาหกิจชุมชนผลิตข้าวอินทรีย์ในเขตภาคกลางของประเทศไทย. **วารสารวิจัยและพัฒนา** **วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**, 11(3), 24-36.
- ประกิตต์ โกะสูงเนิน. (2559). **ความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย**. ปรินญาปรัชญาดุสิตบัณฑิต. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ปราโมทย์ ยอดแก้ว. (2560). การพัฒนาการตลาดข้าวอินทรีย์ในสังคมไทย. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.**, 5(ฉบับพิเศษ), 406-420.
- มูลนิธิสายใยแผ่นดิน. (2559). **สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ไทย เกษตรอินทรีย์โลก**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสายใยแผ่นดิน.
- ยุพิน เกื้อนศรี. (2559). การพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดอุดรดิตถ์: กรณีศึกษา ตำบลวังกะพือ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง**, 5(2), 116-132.
- สมเกียรติ ไตรสรณปัญญา. (2555). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองเกษตรอินทรีย์และการสร้างมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าวอินทรีย์. **วารสารมหาวิทยาลัยปทุมธานี**, 4(3), 97-106.
- สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย. (2561). **รู้จักตราสัญลักษณ์รับรองมาตรฐานสินค้าอินทรีย์**. (ออนไลน์). <http://www.thaiorganictrade.com/article/983>.
- สราวรรณ เรืองกัลปวงศ์. (2565). การจัดการทรัพยากรมนุษย์ภายใต้สภาพสังคมใหม่ (Next normal). **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร วิทยาเขตอีสาน**, 3(2), 82-108.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดพัทลุง. (2562). มาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS) จังหวัดพัทลุง. (ออนไลน์). <https://www.opsmoac.go.th/phatthalung-dwl-preview-411191791834>.
- สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 เชียงใหม่. (2564). **โครงการบริหารจัดการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map)**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2559). **การวิเคราะห์เศรษฐกิจการเกษตรจังหวัดลำปาง ปี 2559**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สุณัฐวิทย์ น้อยโสภา. (2558). “เกษตรอินทรีย์” โอกาสการส่งออกของเกษตรกรไทยในตลาดโลก. **วารสารมหาวิทยาลัยธนบุรี**, 9(18), 83-91.
- European Communities. 2006. Regulation (EU) No.120/2013, KhaoHom Mali Thung Kula Rong-Hai registred as PGI. Official. **Journal of the European Union**. 41(12), 3-8.
- Thai Organic Land. (2553). **แนวคิดพื้นฐานของเกษตรอินทรีย์**. (ออนไลน์). <https://organicthai.wordpress.com/2010/07/22/>. (14 มกราคม 2566).